

رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری
دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران

**The Relationship between Social Skills Training with Creativity
and Law-Abidance among Primary School Students
at Sajjad Boys' Elementary School, District 8, Tehran**

Esmat Najafi Far

Master's Student, Department of Educational Management, Tehran Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: najafifaresmat@gmail.com

Baharak Shirzad

Research Assistant, Department of Educational Management, Tehran Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

عصمت نجفی‌فر*

دانشجوی کارشناسی ارشد گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

بهارک شیرزاد

دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Abstract

Social skills training provides a solid foundation for developing creativity and strengthening rule-based behavior. When individuals have strong communication and empathy skills, they can more easily share their creative ideas and, at the same time, respect the rules with a better understanding of the needs of society and the importance of order. The main purpose of this study is to investigate the relationship between social skills training and creativity and rule-based behavior of elementary school students in Sajjad Boys' Elementary School, District 8, Tehran. The research method is applied in terms of the type of purpose and descriptive and survey in terms of the collection method. In the present study, the statistical population includes fourth and fifth grade elementary school students in Sajjad Boys' Elementary School, District 8, Tehran. There are 180 people. The sample size is 121 people based on Morgan's table. The sampling method is simple random sampling. The data collection tool in this study is a questionnaire. The validity of the questionnaire was achieved through the approval of the supervisor and experts, and the reliability of the

چکیده

آموزش مهارت‌های اجتماعی یک بستر محکم برای رشد خلاقیت و تقویت قانون‌مداری فراهم می‌کند. وقتی افراد مهارت‌های ارتباطی و همدلی قوی داشته باشند، راحت‌تر می‌توانند ایده‌های خلاقانه خود را به اشتراک بگذارند و در عین حال، با درک بهتری از نیازهای جامعه و اهمیت نظم، به قوانین احترام بگذارند. هدف اصلی این پژوهش رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران می‌باشد. روش تحقیق از نظر نوع هدف کاربردی و از نظر شیوه گردآوری توصیفی و پیمایشی است. در پژوهش حاضر، جامعه آماری شامل دانش‌آموزان چهارم و پنجم مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران می‌باشند. که تعداد ۱۸۰ نفر هستند. حجم نمونه براساس جدول مورگان ۱۲۱ نفر می‌باشند. روش نمونه‌گیری به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه می‌باشد. روایی پرسشنامه از طریق تأیید استاد راهنما و خبرگان حاصل شده است و پایایی پرسشنامه نیز از طریق آلفای کرونباخ محاسبه شد و ضرایب همگی بالاتر از ۰.۷ می‌باشند. روش تجزیه و تحلیل در این تحقیق، روش رگرسیون می‌باشد. یافته‌ها نشان

questionnaire was also calculated through Cronbach's alpha, and the coefficients are all higher than 0.7. The analysis method in this study is the regression method. The findings showed that. Social skills training is related to students' creativity; Social skills training is related to students' law-abidingness.

Keywords: Social skills training, creativity, law-abidingness.

داد. آموزش مهارت‌های اجتماعی بر خلاقیت دانش‌آموزان رابطه دارد؛ آموزش مهارت‌های اجتماعی بر قانون‌مداری دانش‌آموزان رابطه دارد.

واژه‌های کلیدی: آموزش مهارت‌های اجتماعی، خلاقیت، قانون‌مداری.

پذیرش: بهمن ۱۴۰۴

دریافت: آذر ۱۴۰۴

نوع مقاله: پژوهشی

مقدمه

با پیشرفت روز افزون دانش و فناوری و جریان گسترده اطلاعات، امروزه جامعه ما نیازمند آموزش مهارت‌هایی است که با کمک آن بتواند همگام با توسعه علم و فناوری به پیش برود. هدف باید پرورش انسان‌هایی باشد که بتوانند با مغزی خلاق با مشکلات روبرو شده و به حل آنها پردازند. به گونه‌ای که انسان‌ها بتوانند به خوبی با یکدیگر ارتباط برقرار کرده و با بهره‌گیری از دانش جمعی و تولید افکار نو مشکلات را از میان بردارند. امروزه مردم ما نیازمند آموزش خلاقیت هستند که با خلق افکار نو به سوی یک جامعه سعادت‌مند قدم بردارند. (راندا^۱، ۲۰۰۸). مهارت‌های اجتماعی در ایجاد روابط شخصی و حرفه‌ای ضروری است. نشان دادن مهارت‌های قوی بین فردی می‌تواند به شما در دستیابی به اهداف شغلی، کمک به دستاوردهای شرکت، عملکرد خوب در طول فرآیند استخدام و گسترش شبکه حرفه‌ای خود کمک کند. درک و بهبود مهارت‌های اجتماعی می‌تواند برای افراد در هر زمینه‌ای از زندگی مفید باشد. در دنیای امروز، آموزش مهارت‌های اجتماعی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی در رشد شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته است. با این حال، شکاف مهمی در تحقیقات وجود دارد که به بررسی ارتباط میان آموزش مهارت‌های اجتماعی، خلاقیت و قانون‌مداری در محیط‌های آموزشی ابتدایی به‌ویژه در زمینه‌های فرهنگی و منطقه‌ای خاص می‌پردازد. اهمیت این موضوع در این است که دانش‌آموزان دارای مهارت‌های اجتماعی قوی‌تر، نه تنها خلاقیت بیشتری از خود نشان می‌دهند، بلکه درک بهتری از قوانین و هنجارهای اجتماعی دارند و رفتارهای قانون‌مدارانه‌ای از خود بروز می‌دهند. (باوی، ۱۴۰۰)

بیان مساله

در دنیای کنونی، آموزش تنها به انتقال دانش محدود نمی‌شود، بلکه مهارت‌هایی مانند تفکر خلاق، حل مسئله، تصمیم‌گیری اخلاقی و مهارت‌های اجتماعی نیز به همان اندازه اهمیت دارند. مدارس دیگر صرفاً مراکزی برای یادگیری دروس نظری نیستند، بلکه به محیط‌هایی برای پرورش شهروندان مسئول و قانون‌مدار تبدیل شده‌اند. مهارت‌های اجتماعی، از جمله همکاری، همدلی و تعامل سازنده با دیگران، از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای مثبت اجتماعی و سازگاری دانش‌آموزان در جامعه است. این مهارت‌ها نقش کلیدی در ایجاد رفتارهای مطلوب مانند خلاقیت و رعایت قوانین دارند و به رشد همه‌جانبه کودکان کمک می‌کنند. (استارکو^۲، ۲۰۲۱) آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانش‌آموزان، علاوه بر کمک به ایجاد روابط بین فردی سالم، زمینه‌ساز افزایش خلاقیت در آنان می‌شود. خلاقیت نه تنها در فعالیت‌های هنری، بلکه در نحوه حل مشکلات، تفکر انتقادی و ابداع

¹ Randall

² Starco

روش‌های جدید برای یادگیری و تعامل اجتماعی نیز تأثیرگذار است. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دانش‌آموزانی که در محیط‌هایی با رویکردهای آموزشی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی آموزش می‌بینند، از قدرت حل مسئله و خلاقیت بیشتری برخوردار هستند و توانایی بهتری در رعایت قوانین اجتماعی از خود نشان می‌دهند (بیلمن و همکاران^۳، ۲۰۲۱). مطالعات اخیر بر روی نقش آموزش مهارت‌های اجتماعی در پیشگیری از رفتارهای پرخطرانه و توسعه رفتارهای اخلاقی و مسئولانه تأکید کرده‌اند. برخی تحقیقات نشان داده‌اند که دانش‌آموزانی که فاقد مهارت‌های اجتماعی کافی هستند، بیشتر در معرض مشکلات رفتاری از جمله نادیده گرفتن قوانین و هنجارهای اجتماعی قرار می‌گیرند. در مقابل، آموزش این مهارت‌ها از سنین پایین می‌تواند منجر به افزایش حس مسئولیت‌پذیری و مشارکت اجتماعی شود. (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۱) مطالعه موردی حاضر به بررسی این موضوع در دبستان پسرانه سجاد در منطقه ۸ تهران می‌پردازد. اهمیت این پژوهش در آن است که با تمرکز بر گروه خاصی از دانش‌آموزان، نقش آموزش مهارت‌های اجتماعی در خلاقیت و قانون‌مداری آنان را مورد سنجش قرار داده و راهکارهای آموزشی مؤثری را پیشنهاد دهد. با توجه به کمبود تحقیقات داخلی در این زمینه، این مطالعه می‌تواند یافته‌های جدیدی برای بهبود نظام آموزشی و پرورش دانش‌آموزان در جامعه ارائه کند. جنبه‌های نوآورانه این تحقیق از سه منظر قابل بررسی است: نخست، بررسی ترکیبی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر خلاقیت و قانون‌مداری که در بسیاری از مطالعات به صورت جداگانه مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. دوم، استفاده از رویکردهای نوین آموزشی و تحلیل روش‌های مختلف آموزش مهارت‌های اجتماعی در محیط مدرسه. سوم، تمرکز بر جامعه آماری خاص (دبستان پسرانه سجاد) که می‌تواند به تولید داده‌های بومی و کارآمد برای سیاست‌گذاران آموزشی کشور کمک کند. متغیرهای این تحقیق شامل سه مؤلفه اصلی است: متغیر مستقل، آموزش مهارت‌های اجتماعی که نقش آن در تغییر رفتار دانش‌آموزان بررسی خواهد شد، متغیر وابسته خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان، که میزان تأثیرپذیری از آموزش مهارت‌های اجتماعی را نشان می‌دهد، و متغیر میانجی، تعاملات اجتماعی که به عنوان یک عامل تأثیرگذار در فرآیند رشد و یادگیری دانش‌آموزان مطرح می‌شود. یکی از مهم‌ترین شکاف‌های تحقیقاتی در این حوزه، فقدان مطالعات جامع در مورد اثرات بلندمدت آموزش مهارت‌های اجتماعی بر خلاقیت و رفتارهای قانونی دانش‌آموزان است. اغلب پژوهش‌ها تنها به بررسی تأثیر کوتاه‌مدت این آموزش‌ها پرداخته‌اند و بررسی اثرات ماندگار آن بر زندگی دانش‌آموزان و تطبیق آن با سیستم‌های آموزشی رسمی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، تحقیقات کمی در مورد تأثیر محیط آموزشی، فرهنگ مدرسه و میزان حمایت معلمان در فرآیند یادگیری مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای اخلاقی انجام شده است. ضرورت انجام این تحقیق از چندین جنبه قابل بررسی است. نخست، در نظام آموزشی ایران تأکید زیادی بر آموزش‌های نظری وجود دارد و کمتر به توسعه مهارت‌های اجتماعی پرداخته شده است. این در حالی است که آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌تواند تأثیر مستقیم بر بهبود خلاقیت دانش‌آموزان داشته باشد و آن‌ها را به افرادی مستقل و قانون‌مدار تبدیل کند. دوم، پژوهش‌های پیشین عمدتاً به نقش مهارت‌های اجتماعی در کاهش رفتارهای پرخطرانه پرداخته‌اند، اما کمتر تحقیقی به بررسی تأثیر این مهارت‌ها بر رشد خلاقیت و قانون‌مداری به‌طور همزمان پرداخته است. سوم، این پژوهش می‌تواند با ارائه راهکارهای آموزشی، برنامه‌ریزان و معلمان را در طراحی دوره‌های مؤثرتر برای آموزش مهارت‌های اجتماعی یاری کند و نتایج آن در بهبود کیفیت آموزش ابتدایی در مدارس کشور مفید باشد. بنابراین، بررسی این موضوع می‌تواند به توسعه الگوهای آموزشی جدید و تقویت مهارت‌های مورد نیاز دانش‌آموزان برای زندگی آینده آن‌ها کمک کند. در این پژوهش محقق به دنبال پاسخگویی به این سوال اساسی است که آیا بین آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران رابطه وجود دارد؟

اهداف تحقیق

هدف اصلی

- تعیین رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران

اهداف فرعی

- تعیین رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران.
- تعیین رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با قانون‌مداری در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران.

چارچوب نظری و مدل مفهومی تحقیق

مهارت‌های اجتماعی از دیدگاه دیوید دمینگ^۴: دیوید دمینگ، دکترای آموزش و اقتصاد از دانشگاه هاروارد، مطالعه جالبی انجام داد که در آن به این نتیجه رسید که ما در جامعه به نقطه‌ای رسیده‌ایم که برای داشتن شغل یا داشتن یک موقعیت اجتماعی، به چیزهای بیش از مهارت‌های فنی نیاز داریم. در حقیقت، مهارت‌های اجتماعی رکنی اساسی در هر سناریویی است و چه در روابط دوستانه و خانوادگی و چه در دنیای کاری و سازمان‌ها ارزش زیادی دارند. (علیزاده، ۱۳۹۷) مهارت‌های اجتماعی از دیدگاه مایکسون: مایکسون در ارزیابی نشانه‌های مهارت اجتماعی به شش عنصر اصلی اشاره می‌کند: ۱- مهارت‌های اجتماعی به طور معمول آموخته می‌شوند. ۲- شامل مجموعه‌ای از رفتارهای کالمی و غیر کالمی گوناگون ویژه اند. ۳- مستلزم داوطلب شدن و ارائه پاسخ‌های مناسب و مؤثرند. ۴- تقویت‌های اجتماعی دیگران را به حداکثر می‌رسانند. ۵- ماهیتی تعاملی دارند و به زمان بندی مناسب و تأثیر متقابل برخی از رفتارها احتیاج دارند. ۶- تحت تأثیر عوامل محیطی همچون سن، جنس، پایگاه طرف مقابل می‌باشند. (علیزاده، ۱۳۹۷) مهارت‌های اجتماعی از دیدگاه سلبی و گوارا: سلبی و گوارا^۵ (۲۰۰۳) مهارت‌های اجتماعی را مترادف با سازگاری اجتماعی می‌دانند. از نظر آنها مهارت‌های اجتماعی، عبارت است از توانایی ایجاد ارتباط متقابل با دیگران در زمینه خاص اجتماعی به طوری که در عرف جامعه قابل قبول و ارزشمند باشد. واژه مهارت و شایستگی نیز در برخی مواقع برای تعریف مهارت‌های اجتماعی به کار رفته است، در این تعریف، مهارت یک نوع توانایی به خصوص برای عملکرد مناسب در طول انجام یک فعالیت در نظر گرفته شده است. شایستگی نیز به کیفیت عملکرد فرد، ضمن انجام فعالیت اشاره می‌کند (مور^۶، ۲۰۱۸).

نظریه سیستمی خلاقیت سیکزنت میهالی^۷ (۱۹۹۶): سیکزنت میهالی (۱۹۹۶)، استدلال کرده است که بهتر است خلاقیت بجای یک فرایند فردگرا بعنوان فرایندی سیستم مدار، مشتمل بر تعامل سه سیستم متمایز تعریف شود: ۱- فرد با استعدادها، صفات شخصیتی و انگیزش‌هایش؛ ۲- حیطه‌ای که نماد، سیستم، مقررات، فنون، شیوه‌های کار و شالوده فکری^۸ هدایت‌گر را شامل می‌شود؛ و ۳- حوزه‌ای متشکل از افرادی که در یک حیطه کار می‌کنند (هنرمندان، دانشمندان، منتقدان و...). به این ترتیب، فرایند خلاقیت تعامل بین فرد خلاق است که در یک حوزه به مطالعه عمیق پرداخته و با اندیشه‌ای اصیل از آن حوزه سر بر آورده است، در حالیکه مخاطبان وی نسبت به پذیرش این حیطه حالت دو سوگرایی^۹ دارند. نظریه سرمایه گذاری استرنبرگ و

⁴ David Deming

⁵ Selbi and Guevara

⁶ Mur

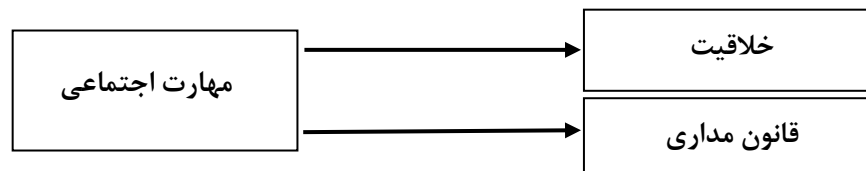
⁷ Cikszenmihalyi

⁸ Paradigm

⁹ Ambivalence

لیوبارت^{۱۰} (۱۹۹۹): طبق نظریه سرمایه‌گذاری استرنبرگ و لیوبارت (۱۹۹۹)، افراد خلاق اندیشه‌هایی را که ضعیف تدوین شده و نا آشنا یا نا شناخته هستند ولی از قابلیت رشد برخوردارند، می‌خرند و سپس روی آن‌ها سرمایه‌گذاری خلاقانه انجام می‌دهند. در این نظریه خلاقیت به تأثیر متقابل شش عامل نیاز دارد که عبارتند از ۱- توانایی ذهنی لازم برای دیدن مسائل به شیوه‌ای غیر سنتی و نوین، ۲- جستجوی دانش کافی برای حرکت به جلو، ۳- توانایی اندیشیدن به شیوه‌ای نوین در مورد روش مؤثر حل مسأله، ۴- داشتن شخصیتی با مشخصه خطر جویی حساس، پایداری در غلبه بر موانع و تحمل در برابر نا مطمئن بودن، ۵- انگیزش ذاتی برای کارکردن در یک رشته و ۶- وجود محیط حمایت‌کننده (شوقی و مرتضوی، ۱۳۹۶)

با توجه به این موارد و با ملاحظه نقاط قوت و ضعف مدل‌های مختلف و با در نظر گرفتن شرایط خدمت و جامعه مورد مطالعه، تلاش برای انتخاب مدل یا تلفیقی از مدل‌های مختلف می‌شود که بیش از سایر مدل‌ها قابلیت انطباق با شرایط و امکان نیل به هدف پژوهش را داشته باشد. هدف پژوهش بررسی رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی در خلاقیت و قانون مداری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران می‌باشد. بنابراین با توجه به ملاحظات فوق، مدل مفهومی پژوهش حاضر به صورت زیر ارائه می‌گردد.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش (برگرفته از ماتسون ۲۰۱۶، تورنس، ۲۰۰۹؛ مقیمی و رمضان، ۱۳۹۶)

پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق در پژوهش حاضر به دو بخش پیشینه داخلی و خارجی تقسیم می‌شود که در بخش خارجی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

هرناندز^{۱۱} و همکاران، در سال ۲۰۲۳ در تحقیقی تحت عنوان "ارتباط بین همدلی و رفتار قانونمند در دانش‌آموزان ابتدایی: نقش واسطه‌ای مهارت‌های اجتماعی" بیان کرده‌اند که این مطالعه به بررسی رابطه بین همدلی و رفتار قانونمند در دانش‌آموزان ابتدایی پرداخته و نقش واسطه‌ای مهارت‌های اجتماعی را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این تحقیق از روش تحلیل همبستگی برای بررسی ارتباطات میان متغیرها استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که مهارت‌های اجتماعی نقش مهمی در رابطه بین همدلی و رفتار قانونمند ایفا می‌کنند. این پژوهش در کشور آمریکا انجام شده است و یافته‌ها نشان می‌دهند که همدلی می‌تواند از طریق بهبود مهارت‌های اجتماعی، به رفتار قانونمند منجر شود و دانش‌آموزانی که همدلی و مهارت‌های اجتماعی بالایی دارند، احتمال بیشتری دارد که رفتارهای قانونمند از خود نشان دهند. گارسیا^{۱۲} و همکاران، در سال ۲۰۲۳ در تحقیقی تحت عنوان "نقش آموزش مهارت‌های اجتماعی در پیشگیری از قلدری در دانش‌آموزان ابتدایی" بیان کرده‌اند که این مطالعه به بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی در پیشگیری از قلدری در دانش‌آموزان ابتدایی می‌پردازد. در این تحقیق از روش آزمایشی با گروه کنترل برای بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی در کاهش رفتارهای قلدری استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌تواند به طور قابل توجهی رفتارهای قلدری را کاهش دهد و روابط سالم‌تری میان دانش‌آموزان برقرار کند. این پژوهش در کشور آمریکا انجام شده است و یافته‌ها نشان می‌دهند که آموزش

¹⁰ Srennberg & Lubart

¹¹ Hernandez

¹² Garcia

مهارت‌های اجتماعی می‌تواند به عنوان یک استراتژی مؤثر برای پیشگیری از قلدری در مدارس ابتدایی مورد استفاده قرار گیرد. کیم^{۱۳} و همکاران، در سال ۲۰۲۲ در تحقیقی تحت عنوان "ارتباط بین خلاقیت و حل مسئله اجتماعی در دانش‌آموزان ابتدایی" بیان کرده‌اند که این تحقیق به بررسی ارتباط بین خلاقیت و حل مسئله اجتماعی در دانش‌آموزان ابتدایی می‌پردازد. در این تحقیق از روش همبستگی برای بررسی رابطه بین خلاقیت و توانایی حل مسائل اجتماعی استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که دانش‌آموزان خلاق در حل مسائل اجتماعی عملکرد بهتری دارند و تقویت خلاقیت می‌تواند توانایی آن‌ها در حل مسائل اجتماعی را بهبود بخشد. این پژوهش در کشور کره جنوبی انجام شده است و یافته‌ها نشان می‌دهند که تقویت خلاقیت در دانش‌آموزان ابتدایی می‌تواند به کاهش رفتارهای نامناسب در مدارس کمک کند.

در بخش پژوهش‌های داخلی تحقیقات متعددی طی چند سال اخیر صورت گرفته که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: نظریه‌ها و همکاران، در سال ۱۴۰۲ در تحقیقی تحت عنوان "بررسی نقش میانجی گر مهارت‌های ارتباطی در رابطه بین هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی در بین دانش‌آموزان دبیرستانی" بیان کرده‌اند که هدف این پژوهش بررسی رابطه بین هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی با توجه به نقش میانجیگر مهارت‌های ارتباطی در دانش‌آموزان دبیرستانی بوده است. این تحقیق به روش توصیفی و از نوع همبستگی انجام شد. جامعه پژوهش شامل ۶۵۷۰ دانش‌آموز بود که از بین آنها ۳۶۲ نفر به‌طور تصادفی ساده انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از تکنیک معادلات ساختاری و نرم‌افزار Lisrel تحلیل شد. نتایج نشان داد که سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان با مهارت‌های ارتباطی و هویت اجتماعی آنها رابطه مستقیم و معناداری دارد. همچنین، مهارت‌های اجتماعی در رابطه میان سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی نقش میانجی دارد. رحیمی و همکاران، در سال ۱۴۰۱ در تحقیقی تحت عنوان "بررسی و مقایسه مولفه‌های مهارت اجتماعی و خلاقیت دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه و تک پایه" بیان کرده‌اند که هدف این پژوهش بررسی مقایسه مولفه‌های مهارت اجتماعی و خلاقیت در دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه و تک پایه بوده است. این تحقیق به روش توصیفی و از نوع همبستگی انجام شد. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان پسر ابتدایی شهرستان دهگلان در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بود که از بین آن‌ها ۳۰ نفر به‌صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند (۱۵ نفر از کلاس‌های چند پایه و ۱۵ نفر از کلاس‌های تک پایه). برای جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه مهارت اجتماعی ماتسون و خلاقیت تورنس استفاده شد و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون t مستقل بهره‌برداری گردید. نتایج نشان داد که مولفه‌های مهارت اجتماعی و خلاقیت در دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه بیشتر از دانش‌آموزان کلاس‌های تک پایه است. گودرزی و همکاران، در سال ۱۴۰۱ در تحقیقی تحت عنوان "تأثیر خواندن داستان‌های کلرژوبرت بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی" بیان کرده‌اند که هدف این پژوهش بررسی تأثیر داستان‌های کلرژوبرت و مشارکت در حلقه کندوکاو بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان کرمانشاه بوده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان ناحیه یک دوره ابتدایی شهرستان کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود و نمونه شامل دو گروه ۱۵ نفره از دو کلاس مدارس مختلف بود که به‌طور تصادفی در گروه‌های آزمایش و کنترل قرار گرفتند. ابزار پژوهش پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی ماتسون بود. نتایج نشان داد که داستان‌های کلرژوبرت تأثیر معناداری بر افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارد و تفاوت معناداری بین گروه آزمایش و گروه کنترل در مهارت‌های مربوط به دوری از پرخاشگری، برتری‌طلبی و ایجاد ارتباط مناسب با همسالان وجود دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف یک تحقیق کاربردی و از نظر روش یک تحقیق توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه آماری شامل دانش‌آموزان چهارم و پنجم مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران می‌باشند. که تعداد ۱۸۰ نفر هستند. در پژوهش حاضر با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برای انتخاب افراد نمونه آماری استفاده شد؛ بنابراین تعداد ۱۲۱ نفر از دانش‌آموزان به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیده است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. برای اندازه‌گیری متغیرها از مقیاس‌های حل مسئله اجتماعی برگرفته از مقیاس دی‌زوریللا و همکاران^{۱۴}، ۲۰۱۲، مقیاس خلاقیت اجتماعی برگرفته از مقیاس ماچیراد و لیوبرت^{۱۵}، ۲۰۱۲، و پرسشنامه قانون‌مداری طراحی‌شده یا اقتباس‌شده از ابزارهای استاندارد استفاده شده است. قلمرو موضوعی این پژوهش مربوط به حوزه تحقیقات مدیریت آموزشی می‌باشد که درصدد رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری است. قلمرو مکانی پژوهش به صورت مطالعه موردی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران انتخاب گردیده است. قلمرو زمانی در بازدهی زمانی سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ را میتوان یک دوره زمانی مناسب برای انجام پژوهش در نظر گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و به کارگیری تحلیل‌های آماری از نرم‌افزارهای (SPSS) استفاده شده است. آزمون استنباطی به کار رفته شده ضریب همبستگی پیرسون و تجزیه و تحلیل رگرسیون استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

بررسی نرمال بودن

در این پژوهش جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها، از آزمون کالموگراف اسمیرونوف استفاده شد. در واقع در این روش، هدف آزمون فرض‌های زیر است:

داده‌های مورد نظر از توزیع نرمال پیروی می‌کنند : H_0

داده‌های مورد نظر از توزیع نرمال پیروی نمی‌کنند : H_1

جدول ۱. خلاصه آزمون اسمیرونوف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیرها	آماره آزمون	سطح معنی داری
مهارت‌های اجتماعی	۱/۰۲	۰/۳۰
خلاقیت	۱/۲	۰/۱
قانون‌مداری	۱/۱۲	۰/۱۳
کل	۰/۵۹	۰/۸۷

بر پایه اطلاعات جدول بالا سطح معناداری در هر سه متغیر پژوهش بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است؛ به عبارت دیگر داده‌های مربوط به متغیرهای "آموزش مهارت‌های اجتماعی"، "خلاقیت" و "قانون‌مداری" دارای توزیع نرمال می‌باشند.

¹⁴ D'Zorrilla et al

¹⁵ Machirad and Liubert

رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران

آزمون فرضیه‌های تحقیق

در این بخش با توجه به ماهیت متغیرهای پژوهش، آزمون فرضیه‌های فرعی توسط رگرسیون تک متغیره و فرضیه اصلی نیز با استفاده از رگرسیون چند متغیره مورد بررسی قرار می‌گیرد.
فرضیه ۱: آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت دانش‌آموزان رابطه دارد.

جدول ۲. خلاصه آزمون رگرسیون جهت بررسی رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت دانش‌آموزان

متغیر پیش‌بین	R	R^2	B	SE	t	P
آموزش مهارت اجتماعی	۰/۴۸۶	۰/۲۳۶	۰/۹۲۶	۰/۱۸	۵/۱	۰/۰۱

متغیر ملاک: خلاقیت

اطلاعات جدول بالا نشان می‌دهد که سطح معنی داری رابطه بین دو متغیر کمتر از ۰/۰۵ است ($P = ۰/۴۸۶, R = ۰/۲۳۶$). بنابراین می‌توان با رد فرضیه صفر، با ۹۹ درصد اطمینان ادعا کرد که آموزش مهارت اجتماعی به میزان ۲۳/۶ درصد (که ضریب همبستگی است) در خلاقیت دانش‌آموزان موثر می‌باشد. ضریب B که همان شیب معادله رگرسیون است نیز نشان‌دهنده نقش افزایشی این رابطه است به عبارت دیگر با افزایش یک واحدی در آموزش مهارت اجتماعی، به میزان ۰/۹۲۶ واحد به خلاقیت دانش‌آموزان با افزوده خواهد شد.

ضریب همبستگی ($R=0.486$): بیانگر شدت و جهت رابطه است. عدد ۰/۴۸۶ یک رابطه مثبت و نسبتاً متوسط را بین آموزش مهارت‌های اجتماعی و خلاقیت دانش‌آموزان نشان می‌دهد. ضریب تعیین (R^2) یا همان ۲۳/۶٪ این ضریب نشان می‌دهد حدود ۲۴ درصد از تغییرات خلاقیت توسط متغیر آموزش مهارت اجتماعی قابل تبیین است. ضریب ($B: 0.926$): شیب خط رگرسیون است. یعنی با هر واحد افزایش در نمره آموزش مهارت اجتماعی، به‌طور متوسط حدود ۰/۹۳ واحد به خلاقیت دانش‌آموزان اضافه می‌شود. آزمون t و سطح معنی‌داری ($P=0.01$): چون P کمتر از ۰/۰۵ است، رابطه معنی‌دار تلقی می‌شود و فرضیه صفر (عدم رابطه) رد می‌گردد.

بر اساس نتایج، می‌توان گفت مهارت‌های اجتماعی آموزش‌داده‌شده به دانش‌آموزان تأثیر مثبتی بر رشد خلاقیت آن‌ها دارد.

فرضیه ۲: آموزش مهارت‌های اجتماعی با قانون‌مداری دانش‌آموزان رابطه دارد.

جدول ۳. خلاصه آزمون رگرسیون جهت بررسی رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با قانون‌مداری دانش‌آموزان

متغیر پیش‌بین	R	R^2	B	SE	t	P
آموزش مهارت اجتماعی	۰/۴۷۳	۰/۲۲۴	۱/۵۴	۰/۳۱	۴/۹	۰/۰۱

متغیر ملاک: قانون‌مداری

بر اساس اطلاعات جدول بالا، رابطه بین دو متغیر برابر با ۰/۴۷۳ برآورد شده است ($P = ۰/۴۷۳, R = ۰/۲۲۴$). به عبارت دیگر "آموزش مهارت‌های اجتماعی" می‌تواند در حدود ۲۲/۴ درصد در "قانون‌مداری" دانش‌آموزان، مؤثر باشد. ضریب B نیز نشان‌دهنده نقش افزایشی این رابطه است. یعنی افزایش یک واحد در آموزش مهارت‌های اجتماعی، موجب افزایش ۱/۵۴ واحدی قانون‌مداری دانش‌آموزان می‌شود. ضریب همبستگی ($R=0.473$): بیانگر شدت و جهت رابطه است. عدد ۰/۴۷۳ یک رابطه مثبت و نسبتاً متوسط را بین آموزش مهارت‌های اجتماعی و خلاقیت دانش‌آموزان نشان می‌دهد. ضریب تعیین (R^2) یا همان ۲۲/۴٪: این ضریب نشان می‌دهد حدود ۲۲/۴ درصد از تغییرات خلاقیت توسط متغیر آموزش مهارت اجتماعی قابل تبیین است. ضریب ($B: 1.54$): شیب خط رگرسیون است. یعنی با هر واحد افزایش در نمره آموزش مهارت اجتماعی، به‌طور متوسط حدود ۰/۹۳ واحد به خلاقیت دانش‌آموزان اضافه می‌شود. آزمون t و سطح معنی‌داری ($P=0.01$): چون P کمتر از

۰.۰۵ است، رابطه معنی دار تلقی می‌شود و فرضیه صفر (عدم رابطه) رد می‌گردد. بر اساس نتایج، می‌توان گفت مهارت‌های اجتماعی آموزش داده شده به دانش‌آموزان تأثیر مثبتی بر رشد خلاقیت آن‌ها دارد. فرضیه اصلی پژوهش: آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان رابطه دارد.

جدول ۴. خلاصه آزمون رگرسیون جهت بررسی رابطه مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان

مدل	متغیرهای پیش بین وارد شده در مدل	ضریب همبستگی	مجذور ضریب همبستگی	همبستگی تعدیل شده	سطح معنی داری
۱	خلاقیت قانون‌مداری	۰/۶۲۷	۰/۳۹۴	۰/۳۷۲	۰/۰۱

متغیر ملاک: آموزش مهارت اجتماعی

نتایج جدول بالا نشان می‌دهد رابطه چندگانه بین آموزش مهارت‌های اجتماعی و "خلاقیت و قانون‌مداری" دانش‌آموزان برابر با ۰/۶۲۷ می‌باشد. این نتیجه بدان معنی است که خلاقیت "و قانون‌مداری" بر روی هم تقریباً ۳۹/۴ درصد از واریانس "آموزش مهارت اجتماعی" دانش‌آموزان ابتدایی را تبیین می‌کنند ($R^2=0/394$).

جدول ۵ جدول تحلیل واریانس (ANOVA)

مدل	منشا تغییرات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F
رگرسیون	۱۵۰۵.۶۸	۱	۱۵۰۵.۶۸	
خطا	۵۲۲۸.۵۹	۱۱۹	۶۱.۵۱	۲۴.۴۷
کل	۶۷۳۴.۲۷	۱۲۰		

منبع: یافته‌های محقق

محاسبات مربوط به آماره F نیز نشان داد که مدل رگرسیونی مرکب از ۲ متغیر پیش‌بین، به خوبی قادرند متغیر ملاک را تبیین کنند ($F=17/97, df=3$ و $p=0/01$).

جدول ۶. ضرایب خلاقیت و قانون‌مداری در پیش‌بینی آموزش مهارت اجتماعی

متغیرهای وارد شده در مدل	مدل	B	SE	(Beta)	t	سطح معناداری
۱. عرض از مبدا		۳۸/۷	۵/۴		۷/۲	۰/۰۱
ضریب متغیر		۰/۴۵۵	۰/۱۹۶	۰/۲۳۹	۲/۳	۰/۰۲
ضریب متغیر		۰/۷۴۳	۰/۳۳۱	۰/۲۲۸	۲/۲	۰/۰۳

متغیر ملاک: آموزش مهارت اجتماعی

چنانکه در اطلاعات جدول بالا مشاهده می‌شود سطح معنی داری در هر دو متغیر، کمتر از ۰/۰۵ است. به عبارت دیگر "خلاقیت"، "قانون‌مداری" و هر دو قادر به پیش‌بینی معنی دار "آموزش مهارت اجتماعی" می‌باشند. در نتیجه آموزش مهارت اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری رابطه دارد.

رابطه آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دبستان پسرانه سجاد منطقه ۸ تهران

نتیجه‌گیری

نتایج فرضیه اول: آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت دانش‌آموزان رابطه دارد.

نتایج نشان می‌دهد که سطح معنی داری رابطه بین دو متغیر کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین می‌توان گفت که آموزش مهارت اجتماعی به میزان ۲۳/۶ درصد در خلاقیت دانش‌آموزان موثر می‌باشد. به عبارت دیگر با افزایش یک واحدی در آموزش مهارت اجتماعی، به میزان ۰/۹۲۶ واحد به خلاقیت دانش‌آموزان با افزوده خواهد شد.

در تبیین این نتایج می‌توان بیان کرد: همان طور که بیان شد آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت دانش‌آموزان رابطه‌ای مثبت دارد. این مهارت‌ها باعث افزایش اعتماد به نفس، تقویت تعامل گروهی، کاهش اضطراب اجتماعی و پرورش انعطاف‌پذیری ذهنی می‌شوند. در نتیجه، دانش‌آموزان راحت‌تر ایده‌های نو ارائه می‌دهند، در حل مسائل خلاقانه‌تر عمل می‌کنند و توان بیشتری برای بیان و اجرای افکار ابتکاری خود پیدا می‌کنند. به طور کلی، آموزش مهارت‌های اجتماعی بستری حمایتی و انگیزشی برای بروز خلاقیت دانش‌آموزان فراهم می‌کند. دانش‌آموزانی که مهارت‌های اجتماعی بالاتری دارند، معمولاً در تولید ایده‌های تازه و ابراز آنها موفق‌تر هستند.

✓ نتایج این فرضیه با تحقیقات رحیمی و همکاران (۱۴۰۱)، کلوری و همکاران (۱۳۹۸) و کیم و همکاران (۲۰۲۲) هم سو می‌باشد.

نتایج فرضیه دوم: آموزش مهارت‌های اجتماعی با قانون‌مداری دانش‌آموزان رابطه دارد.

نتایج نشان می‌دهد رابطه بین دو متغیر برابر با ۰/۴۷۳ برآورد شده است. به عبارت دیگر آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌تواند در حدود ۲۲/۴ درصد در قانون‌مداری دانش‌آموزان، مؤثر باشد. همچنین با افزایش یک واحد در آموزش مهارت‌های اجتماعی، موجب افزایش ۱/۵۴ واحدی قانون‌مداری دانش‌آموزان می‌شود.

در تبیین این نتایج می‌توان بیان کرد: همان طور که بیان شد رابطه‌ی آموزش مهارت‌های اجتماعی با قانون‌مداری دانش‌آموزان نیز در این پژوهش مثبت و مستقیم است. آموزش مهارت‌های اجتماعی زمینه‌ساز رشد قانون‌مداری دانش‌آموزان است، زیرا رفتار آگاهانه، مسئولانه و احترام به قواعد جمعی را تقویت می‌کند. آموزش مهارت‌های اجتماعی با قانون‌مداری دانش‌آموزان رابطه‌ای مثبت دارد. این آموزش‌ها موجب افزایش مسئولیت‌پذیری، احترام به حقوق دیگران، کنترل هیجان و درک اهمیت قواعد می‌شود. در نتیجه، دانش‌آموزان به طور آگاهانه‌تر به قوانین پایبند بوده و رفتارهای منظم‌تری در جامعه نشان می‌دهند.

✓ نتایج این فرضیه با تحقیقات شوشتری و همکاران (۱۳۹۸)، پیربلوطی و همکاران (۱۴۰۱)، و هراندز و همکاران (۲۰۲۳) هم سو می‌باشد.

نتایج فرضیه اصلی پژوهش: آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان رابطه دارد.

نتایج نشان می‌دهد رابطه چندگانه بین آموزش‌های مهارت اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان برابر با ۰/۶۲۷ می‌باشد. این نتیجه بدان معنی است که خلاقیت و قانون‌مداری بر روی هم تقریباً ۳۹/۴ درصد از واریانس آموزش مهارت اجتماعی دانش‌آموزان را تبیین می‌کنند.

چنانکه در اطلاعات جدول بالا مشاهده می‌شود سطح معنی داری در هر دو متغیر، کمتر از ۰/۰۵ است. به عبارت دیگر "خلاقیت"، "قانون‌مداری" و هر دو قادر به پیش بین معنی دار "آموزش مهارت اجتماعی می‌باشند. در نتیجه آموزش مهارت اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری رابطه دارد.

در تبیین این نتایج می‌توان بیان کرد: همانطور که بیان شد آموزش مهارت‌های اجتماعی با خلاقیت و قانون‌مداری دانش‌آموزان رابطه‌ای مثبت و تقویت‌کننده دارد. این مهارت‌ها باعث می‌شوند دانش‌آموزان اعتماد به نفس بیشتری در بیان ایده‌های نو پیدا کنند، در تعاملات گروهی خلاقانه‌تر عمل کنند و توانایی حل مسئله را توسعه دهند. هم‌زمان، با یادگیری مسئولیت‌پذیری، احترام به دیگران و کنترل هیجان‌ها، قانون‌مداری در آنها تقویت می‌شود. به طور خلاصه، آموزش مهارت‌های اجتماعی زمینه‌ساز

پرورش ذهنی خلاق و رفتار اجتماعی قانون مدار در دانش آموزان است. این آموزش‌ها با تقویت اعتماد به نفس، تعامل مؤثر و حل مسئله، خلاقیت دانش آموزان را افزایش می‌دهد و هم‌زمان با پرورش مسئولیت‌پذیری، احترام به حقوق دیگران و کنترل هیجان، قانون‌مداری آنها را تقویت می‌کند.

✓ نتایج این فرضیه با تحقیقات گودرزی و همکاران (۱۴۰۱)، پیربلوطی و همکاران (۱۴۰۱)، باوی و همکاران (۱۴۰۰)، شوشتری و همکاران (۱۳۹۸) و کیم و همکاران (۲۰۲۲) هم سو می‌باشد.

پیشنهادات

- در گروهی که عضو هستند به‌طور فعال در آنچه گروه انجام می‌دهد، شرکت کنند
- وقتی که با مسئله تازه‌ای روبرو می‌شوند سعی کنند اطلاعات بیشتری در مورد آن به دست آورند تا بتوانند خودشان آن را حل کنند.
- دانش آموزان به نوشتن داستان بپردازند تا بتوانند ذهن خود را خلاق کنند.
- دانش آموزان ادب و احترام به کادر مدرسه (مدیر، معاون، معلم و مستخدم و...) را رعایت کنند.
- در کارها با سایر دانش آموزان همکاری کنند و در رفتار با آنها مهربان باشند.
- دانش آموزان مقررات آموزشی و تربیتی را در مدرسه رعایت کنند. و در فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی مدرسه شرکت کنند.
- دانش آموزان هنگام صحبت با دیگران به آنها نگاه کنند.
- وقتی کسی کاری برایشان انجام می‌دهد، خوشحال شوند و از او تشکر کنند.
- دانش آموزان بر دیگران خرده نگیرند و کسی را عصبانی نکنند.

منابع

- [۱] باوی، ساسان؛ استادعباسی، سهیلا. (۱۴۰۰). مقایسه تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های زندگی (جرات‌ورزی، حل مسئله و کنترل خشم) بر آمادگی به اعتیاد، پرخاشگری و تغییر نگرش نسبت به مصرف مواد در دانش‌آموزان دختر پایه نهم. نشریه روانشناسی اجتماعی، دوره ۹، شماره ۶۰، ۳۲-۴۷.
- [۲] پیربلوطی، محمد؛ احمدی، رضا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین هوش هیجانی، هوش اخلاقی و قانون‌مداری دانش‌آموزان شهرستان شهرکرد. آسیب‌های اجتماعی کودک و نوجوان، ۳ (پاییز)، ۱-۲۱.
- [۳] رحیمی، زانیار؛ فیروزمندی بندپی، صدیقه؛ میری، انور. (۱۴۰۱). بررسی و مقایسه مولفه‌های مهارت اجتماعی و خلاقیت دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه و تک پایه. چهارمین همایش ملی آموزش کلاس‌های چند پایه.
- [۴] گودرزی، کیومرث؛ احمدی، فر. سعدالله؛ قراباغی، حسن. (۲۰۲۳). تأثیر خواندن داستان‌های کلرژوبرت بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۱۰ (۳)، ۴۵-۶۵.
- [۵] شوشتری، مژگان؛ ایدر، نبی‌اله. (۱۳۹۸). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های شهروندی بر روابط اجتماعی و قانون‌پذیری دانش‌آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی شهرستان مسجد سلیمان. اولین همایش ملی مدرسه فردا.
- [۶] مقیمی، سیدمحمد. (۱۳۹۵). سازمان و مدیریت رویکرد پژوهش. تهران: انتشارات ترمه.
- [۷] نظرزاده، مسعود؛ نکوئیان، طاهره؛ میکائیلی، ام ابیها. (۱۴۰۲). بررسی نقش میانجیگر مهارت‌های ارتباطی در رابطه بین هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی در بین دانش‌آموزان دبیرستانی. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۲۰ (۲)، ۱۱۲-۱۲۵.
- [8] Beelmann, A., & Lösel, F. (2021). A comprehensive meta-analysis of randomized evaluations of the effect of child social skills training on antisocial development. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 7(1), 45-72. <https://doi.org/10.1007/s40865-020-00142-8>
- [9] García, M., & López, A. (2023). The role of social skills training in preventing bullying in elementary students. *Aggressive Behavior*, 49(2), 215-230.
- [10] Hernandez.D et al., 2023 "The Relationship Between Empathy and Lawful Behavior in Elementary School Students: The Mediating Role of Social Skills". *journal of clinical psychology*.
- [11] Kim, S., & Park, J. (2022). The relationship between creativity and social problem-solving in elementary students. *Thinking and Creativity Skills*, 45, 101082.
- [12] Matson, E.. (2016). Building organisational culture that stimulates creativity and innovation. *European Journal of Innovation Management*, 6(1), Pp:64-74.
- [13] Starko, A. J. (2021). *Creativity in the classroom: Schools of curious delight*. Taylor & Francis. Retrieved from <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003105640/creativity-classroom-alane-jordan-starko>